

repertuaras išgvildentas įvairiausiais aspektais.

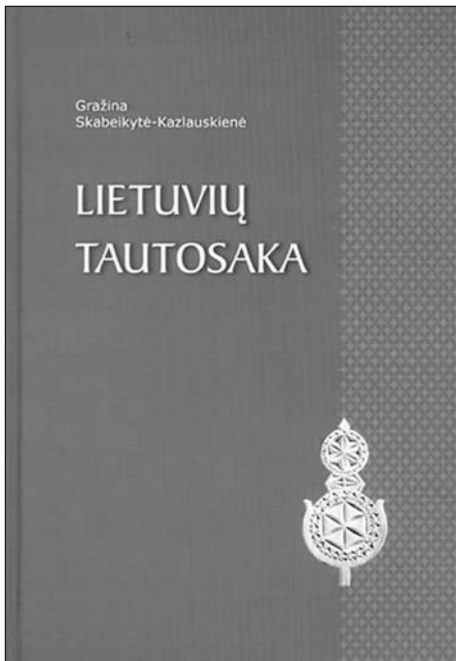
Visa ši trijų mokslininkų parengta įvadinė knygos dalis, sakytume, yra rimtoji. Čia dainininkė ir jos tautosaka yra tyrimo objektas ir įgyja tam tikro mokslininko – jis aptariamas, analizuojamas, vertinamas, pastebimos ir iškeliamos įvairiausios ypatybės ir jų sąveika. Su kai kuo norėtusi sutikti, dėl kai ko – paprieštarauti.

Toliau žodis, žinoma, perduodamas pačiai A. Žuraulienei. Klausytojas bei skaity-

tojas išgirsta gražų dainininkės balsą, nuoširdžią muziką, sodrią, gyvenimo išminties ir poezijos turtingą kaimišką kalbą. Liejasi viso moters gyvenimo palydovės – guodėjos ir ramintojos, linksmintojos ir graudintojos – dainos. Į jas sudėtas ir vargas, ir džiaugsmi. Matyt, ne veltui dainininkė leidinio pasirodymą pristačiusiems žurnalistams prasitarė: „Aš parašiau knygą...“ Iš tikrųjų, jos dainos – jos gyvenimas, ji prieš mus.

Aušra Žičkienė

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Lietuvių tautosaka. Kaunas: VDU leidykla, 2005. – 264 p.

Šis neseniai pasirodęs aukštųjų mokyklų studentams skirtas vadovėlis, be abejo, palengvins daugumos filologų studijas. Aiškiai struktūruota ir glaustai pateikta medžiaga apie tautosaką neleis klaidžioti informacijos ir skirtingų požiūrių sraute, po kiekvieno skyriaus pateikti klausimai padės lengviau atrinkti svarbiausius dalykus ir pasirengti egzaminams.

Akivaizdu, kad autorė vadovėlį rašė remdamasi nemenka pedagoginio darbo patirtimi, matydama šiandieninio jaunimo nutolinimą nuo folklorinės tradicijos, gerai numanydama jo santykį su klasikine lietuvių tautosaka. Turbūt kaip tik dėl to vadovėlyje tiek daug yra perpasakotų siužetų, motyvų, pavyzdžių, informacijos apie papročius ir apeigas. Didelis dėmesys vaikų folklorui tikriausiai irgi neatseitiktinis, juk dauguma studentų – būsimos mamos ar pedagogės, tad joms aktualiausi tekstai, kuriuos galės pritaikyti praktikoje. Kad studentams būtų patogiau, vadovėlio gale pateikiamas svarbiausių šaltinių bei tyrinėjimų sąrašas.

Tautosakos traukimosi iš mūsų kasdienybės padiktuota ir vadovėlio struktūra. Ne veltui jis pradėdamas dažniausiai vartojamų tautosakos mokslo sąvokų aiškinimu ir literatūros bei tautosakos – dviejų žodinio meno formų – taikliu atskyrimu. Dauguma jaunimo tautosaką pažįsta tik iš rašytinių šaltinių, tad nubrėžti aiškią ribą tarp literatūrologijos ir tautosakos mokslo objektų bei tyrimo principų tiesiog būtina.

Toliau knygoje nuosekliai pristatomos lietuvių tautosakos rūšys ir žanrai, supažindinama su svarbesniais tautosakinės kūrybos bruožais. Dėstymą patrauklų daro tai, kad tautosaka pateikiama kaip tradicinio kaimo papročių, apeigų palydovė, kaip atlikėjo pa-

saulėvaizdžio išraiška. Dažnos nuorodos į simbolines tekstų prasmes skaitytoją provokuoja domėtis iš pažiūros elementaraus tautosakos teksto prasminių daugiasluoksniškumu. Kiekviename naujame skyriuje nuosekliai, beveik pagal tą pačią teksto rašymo struktūrą pristatomas vis kitas žanras: dėmesys kreipiamas į atlikimo laiką ir vietą, minimas papročių kontekstas, kūrinio tema, nuotaika, svarbiausi motyvai, jų prasmė. Skaitytojas nejučia artinamas prie vienos svarbiausių knygos įžvalgų: gamtos ciklą kaita lemia žmogaus vaizdavimą tautosakos tekste, temų plėtojimas, kaip ir tam tikrų žanrų atlikimas, susijęs su atitinkamu laiku.

Vis dėlto gaila, kad autorės buvo apsiribota klasikinės lietuvių tautosakos pristatymu. Neaptariamoms XX a. karinės-istorinės dainos, romansai, literatūrinių dainų masyvas, nekomentuojami atminimų, linkėjimų, sveikinimų žanrai. Klasikinė tautosaka pateikiama kaip daugmaž statiška medžiaga, nesvarstant, kokią įtaką jai daro autorinė kūryba, masinės informavimo priemonės ar folklorizmas. Be abejo, vėlyvųjų žanrų tyrinėjimai nėra tokie gausūs ir išsamūs, bet Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto kataloguose apstu vėlyvosios tautosakos tekstų, o per pastaruosius kelerius metus daug išleista ir XX a. liaudies kūrybos rinkinių.

Taip pat gal šiek tiek mažoka nuorodų į šaltinius. Kiek smalsesnis skaitytojas tikriausiai norės daugiau sužinoti apie vieną ar kitą trumpai pakomentuotą paprotį, simbolio aiškinimą iš pirminio šaltinio. Tiesa, nepateikti nuorodų, jų vengti lyg ir tapę va-

dovėlių rašymo norma, bet ar nereikėtų jos keisti? Juk lakoniškai užsimenant apie vieną ar kitą tradiciją, paprotį, apeiginių veiksmą, paprastai nutylimas to dalyko užrašymo laikas, vieta, atlikėjo ar užrašinėtojo požiūris į kūrinį, ne visada paminimas teksto ar reiškinių paplitimas, regioniškas, senumas. Visos šios detalės studentui neleidžia pajusti viso tautosakos mokslo sudėtingumo, komplikotumo, atveria kelią paviršutiniškoms interpretacijoms.

Džiaugdamasi nauju vadovėliu, išsamiai pristatančiu senąją tautosakos lobyną ir visą jo klasifikaciją, negaliu nepasvarstyti dėl vieno: ar tautosakininkai nėra per daug kuklūs? Iki šiol šios srities vadovėliuose vyrauja tautosakinės medžiagos pateikimas ir aptarimas. Tautosakos mokslo istorijos faktai ir tyrimo metodologijos minimos sporadiškai, o tai nejučiomis perša nuomonę, kad brandaus tautosakos mokslo, kaip savarankiško, ne vien besiplėtojančio literatūrologijos ar etnologijos pašonėje, tarsi nėra. Istoriją ar literatūrą studijuojantys studentai jau nuo pirmojo kurso yra skatinami skaityti pirminius šaltinius, o vadovėliais naudotis kaip priemone medžiagai analizuoti ar susipažinti su mokomojo dalyko raida, ištakomis, teorijomis, tuo tarpu tautosakininkai vadovėliuose daugiausia dėmesio skiria pirminei medžiagai pristatyti (nors jau turime gana daug ir įvairių tautosakos publikacijų), o ne paties mokslo refleksijai. Tai, kad vadovėlis pavadintas įvadu, teikia vilčių, jog ši skaudi spraga yra matoma ir pačios autorės. O gal jau rengiamasi ją užpildyti?

Jurga Sadauskienė